

gradually moving away from the old hierarchy, creating a more mobile, heterogeneous system in which constantly changing centers of power. New communication technologies undermine the government hierarchy as provide an opportunity to do without it. Computers can simulate not just economic or technical processes, but also political, providing many alternative courses of action in a given situation. The more data, information and knowledge management system uses, the more society becomes information, the more difficult to understand what is really going on. Pending the crisis, politicians and bureaucrats, corporate lobbying forces and social movements will apply information tactics, meaning the power game based on the manipulation of data before it gets in the media. Here is presented the correspondence between historical types of power (violence, wealth and knowledge) like the rising arrows, reflecting the attitude of the scientist to the importance of each civilization against the background of transformation at the turn of XX-XXI centuries. Conclusions The author underlines on the methodological potential of post-classical universal ontological interpretation of power as a symbolic and projective reality that is embodied in the global "infosphere" which enables the phenomenon of the educated "semi-direct" democracy. Thus, the power from the countries with rich natural resources will pass to those who control the knowledge necessary for creation of new resources.

Key words: A. Toffler, post-industrialism, theory of informative society, cratology, knowledge, wealth, violence, cognitariat, "semi-direct" democracy.

Одержано редакцією 14.04.2016

Прийнято до публікації 30.06.2016

УДК 1:572:130.2

СКАЛАЦЬКА Олена Віталіївна,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Одеського торгово-економічного інституту

Київського національного

торговельно-економічного університету,

e-mail: elena-s2008@ukr.net

ПЕРФОРМАТИВНИЙ АСПЕКТ КОНЦЕПТУ «ГЕТЕРОТОПІЯ»

Мета статті полягає у соціально-філософському аналізі перформативного аспекту концепту «гетеротопія» у концепції Мішеля Фуко. Акцентується увага на тому, що теоретичний аналіз нових соціальних утворень (гіпермаркети, будинки мод, рекреаційні зони та багато інших) не може відбуватись у категоріях класичної онтології, які не здатні охопити специфіку символічних, соціокультурних, утворень. Простежено застосування просторового повороту (spatial turn) та його перформативного аспекту щодо розгляду соціальних процесів. Обґрунтовано, що визначення простору як мережі відносин, дозволяє нам розглядати концепцію гетеротопії М. Фуко як перформативний підхід. Проаналізовані основні принципи гетеротопії: об'єднання індивідів у групи; поліфункціональності; існування декількох просторів у одному місці; гетерохронності; амбівалентності (закритий/відкритий простір); створення ілюзорності. Соціально-філософський аналіз перформативного аспекту концепту «гетеротопія» сприятиме збагаченню теоретичної бази дослідження соціального простору, простору моди.

Ключові слова: гетеротопії, утопія, «дзеркало», просторовий поворот, перформативний підхід, простір моди, соціальні утворення.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-цивілізаційні процеси у суспільстві обумовили актуальність звернення низки гуманітарних наук до теми перегляду структури та функціонування поняття простір. Досліджувати дану проблематику у категоріях класичної онтології, яка ґрунтується на аристотелівському понятті «топос» («місце»), не достатньо.

Дані теоретичні конструкції не здатні охопити специфіку соціокультурних символічних утворень (гіпермаркети, будинки мод, рекреаційні зони та багато інших), які не обмежуються тільки фізичним існуванням (їх багатофункціональність спирається та залежить від індивіда). Виникають певні категоріальні труднощі. Саме тому, заявлена проблема вимагає уточнення категоріального апарату і специфіки простору у гуманітарному дискурсі. Запропоновані концепції розкрили нові перспективи дослідження як простору так і суспільства, його окремих частин, їх взаємодії. Одним з таких напрямків є перформативний простір (або перформативістська теорія простору), аналіз якого постає актуальним для соціально-філософського дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості нових соціальних утворень та необхідність уточнення їх визначення як простору були сформульовані представниками філософської думки, які постали підґрунтям ідеї соціального простору, що у подальшому сприяло виникненню просторового повороту. Теорія соціального простору була розроблена у роботах наступних авторів: Е. Гідденса, Г. Зіммеля, П. Бурдьє, А. Лефевра і М. Фуко. Перформативний підхід постає новим питанням для наукового дискурсу, та представлений у роботах: Д. Остіна, К. Вульфа, А. Лідова та інших. Необхідно зазначити, що роботи І. Гофмана та низка інших досліджень у сучасному гуманітарному дискурсі розглядаються як частина просторового та перформативного підходів.

Мета статті полягає у соціально-філософському аналізі перформативного аспекту концепту «гетеротопія» у концепції Мішеля Фуко.

Виклад основного матеріалу. У ХХ столітті в межах філософії сформувалася низка поворотів (лінгвістичний, іконічний, антропологічний, медіальний, перформативний, просторовий та ін.). Феномен різноманіття поворотів представляє нову тему для обговорення функціонування філософії у суспільстві, що «вказує на інвалідність запізнілих спроб філософії патрувати природу, суспільство, свідомість і культуру» [1, с. 108]. Однією з нових форм повороту постав просторовий поворот (spatial turn), що описує за допомогою категорій «топос», «поле», «простір» та інших все існуюче різноманіття соціальних, міжкультурних, міжособистісних відносин, становлення індивіда. Необхідно зазначити, що перераховані вище категорії отримують нове трактування в світлі сучасних процесів.

У своєму дослідженні соціального простору ми акцентуємо увагу на його перформативності. Теоретичні розвідки розгляду простору у взаємодії його структурних елементів, їх дії наявні у низці досліджень, але вони не призвели до формування цілісної концепції. А. Філіппов при конструюванні соціології простору вказує на важливу особливість: простір досліджується не «сам по собі, але соціальні події – дії, взаємодії і комунікації, в конституювання яких входить сенс простору» [2, с. 259].

Сучасний дослідник Ю. Бедаш запропонувала перформативістську теорію простору, яка не отримала подальшого поширення. У своєму дослідженні автор демонструє передумови щодо формування даної теорії простору, яка пов'язана зі зміною постановки простору як об'єкта дослідження. На думку Ю. Бедаш, дані зміни пов'язані зі «зміщенням інтересу від простору як предмета дослідження (простору самого по собі) до значення просторового виміру для соціального життя» [3, с. 106]. Першоосновою побудови нових просторових концепцій постає модель мегаполісу, «структурними характеристиками якої є гетерогенність, гібридність, децентрованість» [3, с. 106]. Згідно даної моделі, формування соціальності відбувається внаслідок взаємодії окремих компонентів суспільства. Ю. Бедаш перераховує авторів теоретичних конструкцій, які дозволяють розкрити просторовість в її соціальності: М. Гайдегер, М. Мерло-Понті, Х. Плеснер, А. Лефевр, М. Фуко, Е. Гідденс та ін. На думку автора, в даних концепціях простір «розглядається як динамічна структура (перформанс), яка виявляється в процесі формування (втління) повсякденного «репертуару» соціальних практик» [3, с. 107], що і дозволяє визначати його як перформативне, досліджувати крізь призму дій індивідів. Таким чином, простір існує у практиках.

Головною відмінністю перформативістської теорії простору від метафізичних (субстанціоналістська, реляційна, епістемологічна) Ю. Бедаш називає категоріальний апарат. У метафізичних концепціях всі категорії абстрактні, суперечать соціальним відносинам; перформативістська теорія використовує соціологічні, філософські категорії, що ґрунтуються на реально існуючих утвореннях і процесах. Перформативістська теорія є постметафізичною, «руйнує» редукціоністські теорії, які ґрунтуються на бінарних опозиціях [3, с. 107].

Яскравим прикладом перформативістської теорії простору або перформативного простору (дане питання потребує окремого дослідження) постає концепція гетеротопії французького філософа Мішеля Фуко. Своє бачення соціального простору М. Фуко виклав у доповіді «Про інші простори» (або «Інші простори») [4], яка була прочитана в 1967 році, що і стало відправною точкою появи і розвитку концепту «гетеротопія» в гуманітарному знанні.

В своїй роботі «Інші простори» автор аналізує особливості сучасного соціального простору. Саму сучасність він визначає «добою простору» [4, с. 191], для якої окрім її суперечливості і дисперсії характерний новий напрямок розвитку не «крізь час», а «як мережа, що зв'язує між собою крапки і перехресує нитки свого клубка» [4, с. 191]. На думку М. Фуко, «починаючи з Галілея, з XVII століття протяжність замінює локацію» [4, с. 192], яку, у свою чергу, замінює місце розташування. У сучасному світі «простір надається нам у формі відносин розташування, місцезнаходження» [4, с. 193]. Саме розуміння окремих місць, не як «місця в місці» (концепція простору Аристотеля), або окремо існуючого простору, а мережі, що складається з взаємодії між різноманітними просторами, підкреслює їх взаємодію і дозволяє перенести на соціальне життя. На думку М. Фуко, індивід існує «у межах безлічі відносин, які визначають розташування, що не зводяться один до одного і абсолютно один на одного не накладаються» [4, с. 195].

На думку сучасного дослідника Є. Трубіної, М. Фуко акцентував увагу на «історичному моменті формування певного простору», який є дисциплінарним, «упорядковує життя за допомогою ув'язнення його в міському просторі» [5, с. 44]. Приклади побудови певних просторів для хворих, лепрозоріїв і в'язниць свідчать про динамізм даного простору, можливість його зникнення. Саме тому постає можливим «виключення когось із цього простору і зникнення з нього чогось назавжди» [5, с. 44]. Незважаючи на те, що Є. Трубіна не акцентує увагу на перформативності розуміння простору М. Фуко, автор підкреслює динамізм простору і наявність у ньому певних дій та взаємодій.

У своєму дослідженні соціального простору М. Фуко підкреслює, що він акцентує увагу саме на таких просторах, які «співвідносяться з усіма іншими місцями розташування, але таким чином, що припиняють, нейтралізують або перевертають усю сукупність відносин, які тим самим ними позначаються, відображаються або рефлектуються» [4, с. 195]. Для нашого дослідження особливий інтерес представляє така можливість даного простору як «перевертання» вже існуючих відносин. Наявність перевертання дозволяє зробити припущення стосовно перевертання самого простору, його структури, певних аспектів (ми так само можемо припустити, що процес перевертання може стосуватися абстрактних і фізичних положень).

Для опису «інших» просторів М. Фуко запропонував концепт «гетеротопія», спираючись на його етимологію від грецьких слів «heteros» – інакший та «topos» – місце, він надає наступне його визначення – це «місця, що знаходяться за межами усіх інших місць» [4, с. 196].

Питання визначення та розкриття сутності даного поняття постає дискурсивним у сучасній гуманітаристиці. На думку Е. Шестакової, поняття «гетеротопія» є «пошуком на тлі понятійно-категоріального апарату і класичної гуманітаристики, що відображає проблеми простору, і неklasичних підходів і напрямків, які працюють з поняттями тексту, коду, мовної гри, дискурсу, нарації, структури, деконструкції, відмінності, розрізнення, карти, різомі, іншого, інакшості» [6, с. 61]. Автор підкреслює важливу особливість даного концепту, яка

згодом втрачається або залишається поза увагою дослідників: її «обумовленість ідеєю складно представленої, різнорідної, семантично об'ємної просторовості». На думку автора, дана особливість сприймається як наукове поняття, яке пов'язане з відповідністю даного концепту «понятійно базовим ідеям неklasичної гуманітаристики». На думку Е. Шестакової, використання концепту «гетеротопія» є доцільним, оскільки воно здатне стати новим міждисциплінарним поняттям, сформулювати нову методологію, або «виявитися черговою науковою модою» [6, с. 61].

Концепт «гетеротопія» створює певний дискурс у гуманітарному знанні, його визначення ускладнює відсутність врахування «медіалізованих форм соціально-просторових відносин, які відіграють ключову роль в сучасному суспільстві з його дистанційними шлюбами, віртуальними офісами та університетами» [7, с. 150]. Також необхідно враховувати, що даний концепт «принципово відрізняється від концепту всіх пропорційних людському буттю місць і є особливим простором науки як модусу людського буття» [8, с. 67]. У нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на перфомативності простору як родовій ознаці концепту «гетеротопія».

М. Фуко виділяє два види просторів: утопії (відсутнє реально існуюче місце) і гетеротопії – реальні. При цьому, на його думку, між цими двома видами просторів існують дзеркала – «змішаний, серединний досвід». Утопії перебувають у відношенні аналогії з реальними просторами. Відносини між утопіями і гетеротопіями є бінарно опозиційними: перші нереальні, другі – реальні.

На думку М. Фуко, дзеркало постає утопією, оскільки є «місцем без місця». Дзеркало амбівалентне (реальне і нереальне), воно «функціонує як гетеротопія у тому сенсі, що передає місце, яке займаю я в момент, коли я розглядаю себе у дзеркалі, одразу і абсолютно реальному, у зв'язку з усім оточуючим його простором, і зовсім нереальне, оскільки, щоб помітити дзеркало, треба пройти через розташовану у ньому віртуальну точку» [4, с. 196]. У даному випадку механізмом переходу з утопії в гетеротопію на антропологічному рівні постає «віртуальна точка», яка і створює можливість існування утопії. Саме тому, на наш погляд, процес бачення себе в нереальному просторі пов'язаний з драматургічним підходом І. Гофмана.

М. Фуко обґрунтовує наступні основні принципи гетеротопії. Згідно з першим принципом, всі культури утворюють гетеротопії, що пов'язано з особливостями існування об'єднання індивідів. М. Фуко не зупиняється на аналізі даного положення, але називає його «константою будь-якої людської групи». Визначення соціальної спільноти як «будь-якого соціального утворення, що виконує спільні економічні, політичні, культурні та інші завдання та має певну суспільну організацію» [9, с. 41], надає нам можливість стверджувати, що внаслідок діяльності даних груп і виникає можливість утворення нових просторів. Різноманіття груп індивідів породжує і плюралізм форм гетеротопій, і відсутність певної універсальної моделі. Саме дане положення постає підґрунтям можливості існування гетеротопії.

Кризові гетеротопії – це конкретні, спеціально створені фізичні місця, «привілейовані, або священні, або заборонені, зарезервовані за індивідами, опиняються у кризовому стані по відношенню до суспільства і до людського середовища, у якому вони живуть» [4, с. 197]. У сучасних умовах кризові гетеротопії заміщуються девіаційними. На наш погляд, так само необхідно відзначити важливу методологічну послідовність даного міркування М. Фуко: редукція індивіда по відношенню до традиційних соціальних устроїв постає точкою не лише об'єднання даних індивідів у певну групу, а й формування для них окремого фізичного простору усередині існуючого.

Другий принцип пов'язаний з багатофункціональністю гетеротопії у суспільстві. М. Фуко розглядає його дію на прикладі функціонування кладовища. У даному випадку кладовище демонструє різноманіття існуючих зв'язків: протягом історії змінювалося його місце розташування (в місті, за його межами) в залежності від домінуючих у суспільній свідомості уявлень про нього. Воно завжди виступало «в зв'язку з великою кількістю всіх місцезнаходжень міста... оскільки у кожного індивіда і в кожній родині є родичі на

кладовищі» [4, с. 198]. Даний приклад так само свідчить про те, що побудова і функціонування гетеротопії спирається на дії індивіда.

Згідно з третім принципом, можливе «зіставлення в одному єдиному місці декількох просторів... які самі по собі несумісні» [4, с. 200]. Прикладами таких просторів є сцена театру, екран кінотеатру, які демонструють несумісні простори у їх постійній зміні.

Четвертий принцип спирається на гетерохронність («розкрий» часу), і визначає функціонування гетеротопії з виникненням «розриву» індивіда по відношенню до традиційного часу (кладовище – втрата життя). Існують гетеротопії, у яких час накопичується (музеї, бібліотеки) і, навпаки, є темпоральним (ярмарки, нетрадиційні місця для проживання (на островах)).

П'ятий принцип свідчить про амбівалентність відкритості та замкнутості гетеротопії. Для нашого дослідження важливою є наступна особливість даного принципу: до гетеротопії «можна потрапити, лише отримавши дозвіл або ж зробивши певну кількість подвигів» [4, с. 202]. Дія індивіда наділяє дане місце вищевказаними особливостями.

Відповідно до шостого принципу, гетеротопії виконують функції стосовно інших просторів, або «створюють ілюзорний простір, який викриває ще більш ілюзорне, увесь реальний простір, усе розташування, згідно з яким розгороджується людське життя» [4, с. 203]. Дана гетеротопія може стати не ілюзорною, а компенсаторною. Формою такої гетеротопії може бути будь-який штучно створений простір, у формі театру, антисвіту на карнавалі, сезонного модного показу.

Розгляд моди як перформативного простору лише починається, у своїх публікаціях ми здійснюємо пошуки теоретичного обґрунтування даного положення. Теоретична конструкція М. Фуко дозволяє нам об'єднати усі існуючі концепції в одну теоретичну базу. У своїх дослідженнях ми вже зверталися до перформативного підходу К. Вульфа і простежували можливість визначення моди як перформативного простору [10].

Згідно з поглядами М. Фуко, особливістю «інших» просторів є те, що вони суперечать існуючим просторам. У своєму дослідженні ми акцентуємо увагу на розгляді реальних місць розташування, тобто гетеротопіях, які «можна знайти у межах культури, де вони одразу і представляються, і оскаржуються, і перевертаються» [4, с. 196]. У модному просторі «перевертання» є властивістю у межах театральності і карнавального, комічного. Дане «перевертання» є амбівалентністю, зміною бінарних опозицій. Постійні нововведення в моді спираються на класичні міфологічні, літературні сюжети і соціальні події, важливі життєві процеси; те, що раніше здавалося забороненим, постає допустимим, актуальним. Певні новаторства дизайнерів (відмова від корсета у жінок, запозичення елементів чоловічого одягу), форма одягу викликала невдоволення і засудження з боку громадськості.

Необхідно відзначити, що мода проявляється і у вигляді утопій, що простежується у поширенні безлічі ідей, ідеологій, течій, напрямків; або у формі абстрактних образів, тенденцій, які в дійсності співвідносяться по аналогії з реальними просторами (наприклад, твердження «у цьому сезоні в моді червоний колір»). Конструювання абстрактного образу відбувається відповідно до модних тенденцій, репрезентується в реальному просторі за аналогією і створює варіативність прототипу.

Для нашого дослідження необхідно зазначити ще одну важливу особливість утопій – вони «абсолютно інші, ніж всі місця, які вони відображають і про які говорять». У просторі моди наявні вищезазначені «відображення» інших просторів в їх ідейних першоосновах (мистецтво, культура, соціальні події).

Опис М. Фуко дзеркала як «місця без місця» відповідає сучасним модним тенденціям активної присутності та подання себе індивідом у віртуальному просторі. У даному випадку ми звертаємося до перформативного підходу і драматургічної позиції І. Гофмана [11].

У вигляді гетеротопії мода також існує у формі іміджмейкінгу (створення іміджу), магазинів, модних показів, Тижнів мод (спеціально створених просторів).

Вищезазначені теоретичні положення дозволяють застосовувати концепт «гетеротопія» М. Фуко при обґрунтуванні перформативності модного простору.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Визначення простору як мережі відносин дозволяє нам розглядати концепцію гетеротопії М. Фуко як перформативний підхід. У даному випадку першоосною виникнення та існування простору постають не географічні особливості, архітектурні побудови, а соціальна міжособистісна та міжгрупова дія, яка сприяє виникненню окремого фізичного місця для реалізації даних відносин. Гетеротопії виникають і існують завдяки перформативності індивідів або соціальних спільнот. Необхідно зазначити, що вищезазначені дії не обмежуються комунікацією, вони розкриваються у праксеології, що наділяє простір такою властивістю як динамізм. Праксеологія індивідів повинна бути нестандартною, «перевертати» існуючий формат відносин у суспільстві. Даний процес постає можливим завдяки наступним принципам: об'єднанню індивідів у групи; поліфункціональності; існуванню декількох просторів у одному місці; гетерохронності; амбівалентності (закритий/відкритий простір); створення ілюзорності. Простір моди відповідає даним принципам, що дозволяє розглядати його як гетеротопію, або перформативний простір. Соціально-філософський аналіз перформативного аспекту концепту «гетеротопія» сприятиме збагаченню теоретичної бази дослідження соціального простору, простору моди та дозволить розкрити нові перспективи дослідження даного питання.

Список використаної літератури

1. Савчук В. В. Феномен поворота в культурі ХХ века / В. В. Савчук // Международный журнал исследований культуры. – 2013. – № 1(10). – С. 93-108.
2. Филиппов А. Ф. Социология пространства / А. Ф. Филиппов. – СПб.: Владимир Даль, 2008. – 290 с.
3. Бедаш Ю. А. Пространство как проблема постметафизической философии [Электронный ресурс] / Ю. А. Бедаш // Топос: Философско-культурологический журнал. – 2009. – № 1 (21). – С. 94-113. – Режим доступа: http://ecsocman.hse.ru/data/004/976/1222/Topos_2009_1_94-113_Bedash.pdf
4. Фуко М. Другие пространства (конференция) // Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью / [пер. с франц. Б. М. Скуратова под общей ред. В. П. Большакова]. – Ч. 3. – М.: Практикс, 2006. – С. 191-204.
5. Трубина Е. Г. Поворот к пространству: междисциплинарное движение и сложности его популяризации [Электронный ресурс] / Е. Г. Трубина // Политическая концептология. – 2011. – № 4. – С. 34-49. – Режим доступа: <http://politconcept.sfedu.ru/2011.4/02.pdf>
6. Шестакова Э. Г. Гетеротопия – рабочее понятие современной гуманитаристики: литературоведческий аспект [Электронный ресурс] / Э. Г. Шестакова // Критика и семиотика. – 2014. – Вып. 20 – С. 58-72. – Режим доступа: http://www.philology.nsc.ru/journals/kis/pdf/CS_20/cs02shestakova.pdf
7. Бедаш Ю. Гетеротопология как практическая философия [Электронный ресурс] // Практизация философии: современные тенденции и стратегии [ред. И. Н. Инишев, Т. Щитцова]. – Т. 2. – В.: Европейский гуманитарный университет, 2010. – С. 139-150. – Режим доступа: https://culture.hse.ru/data/2013/11/09/1281887898/Бедаш_Гетеротопология%20как%20практическая%20философия_139-150.pdf
8. Карпова С. Г. Гетеротопии и утопии Р. Барта и М. Фуко // С. Г. Карпова // Вісник Дніпропетровського університету. – 2012. – № 9/2. – Вип. 22. – С. 66-72.
9. Андрущенко В. П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: підруч. [для вищ. навч. закл.] / В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, М. І. Михальченко. – Вид. 3-є. – К.: Генеза, 2006. – 656 с.
10. Скалацька О. В. Простір моди у світлі перформативного підходу К. Вульфа // О. В. Скалацька / Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Вип. 63. – Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2015. – С. 48-56.
11. Скалацька О. В. Драматургічний підхід І. Гофмана у структуруванні простору моди // О. В. Скалацька / Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Вип. 64. – Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2016. – С. 70-78.

References

1. Savchuk V. (2013). The Phenomenon of Turn in 20th Century Culture. *Mezhdunarodnyy zhurnal issledovaniy kul'turyi (International Journal of Cultural Studies)*, 1 (10), 93-108 (in Rus.)
2. Filippov A. F. (2008). *Sociology of Space*. SPb.: Vladimir Dal (in Rus.)
3. Bedash Y. A. (2009) Space as a problem of a Post-Metaphysical Philosophy. *Topos : Filsofsko-kulturologicheskij zhurnal (Topos: Philosophical and cultural magazine)*, 1 (21), 94-113 (in Russ.)
4. Foucault M. (2006). Of Other space (conference) // *Intellectuals and power: Selected Political articles, speeches and interviews*. M.: Praxis (in Rus.)

5. Trubina Y. G. (2011). Turn to the space: an interdisciplinary movement and problems with its promotion. *Politicheskaya kontseptologiya (The political conceptology)*. Retrieved from <http://politconcept.sfedu.ru/2011.4/02.pdf> (in Rus.)
6. Shestakova E. G. (2014). Heterotopia – modern operating concept of the humanities: literary aspect. *Kritika i semiotika (Criticism and Semiotics)*. Retrieved from http://www.philology.nsc.ru/journals/kis/pdf/CS_20/cs020shestakova.pdf (in Rus.)
7. Bedash Y. A. (2010). Heterotopology as a practical philosophy. *Praktizatsiya filosofii: sovremennyye tendentsii i strategii (Praktizatsiya philosophy: current trends and strategies)*, 2. Retrieved from https://culture.hse.ru/data/2013/11/09/1281887898/Бедаш_Гетеротопология%20как%20практическая%20философия_139-150.pdf (in Rus.)
8. Karpova S. G. (2012). Heterotopias and utopias Roland Barthes and Michel Foucault. *Visnyk Dnipropetrovskogo universitetu (Bulletin of Dnipropetrovsk University)*, 22, 66-72(in Rus.)
9. Andrushchenko V. P. (2006). *Social philosophy. History, Theory, Methodology: textbook*. K.: Geneza (in Ukr.)
10. Skalatskaya H. (2015). The space of fashion in light of performative approach of K. Wolfe. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii (Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy)*, 63, 48-56 (in Ukr.)
11. Skalatskaya H. (2016). The Dramatic Approach of I. Hoffman in Structuring the Space of Fashion. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii (Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy)*, 64, 70-78 (in Ukr.)

SKALATSKA Olena Vitaliivna,

Candidate of Sciences (Philosophy), Associate Professor
of the Department of Social and Humanitarian Disciplines
Odessa Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics,
e-mail: elena-s2008@ukr.net

PERFORMATIVE ASPECT OF THE CONCEPT «HETEROTOPIYA»

Abstract. Problem. Modern social and civilizational processes in society led to the relevance of treatment of a number of humanitarian topics to review of the structure and operation of the concept space. Theoretical analysis of new social formations (hypermarkets, fashion houses, recreational areas and many others) can not take place in the categories of classical ontology, which can not cover the specifics of symbolic and socio-cultural formations. In the twentieth century within philosophy a number of changes were formed (linguistic, iconic, anthropological, medial, performative, spatial and others). **The purpose** of the article is the socio-philosophical analysis of the performative aspect of the concept "heterotopiya" in Michel Foucault's concept. **The methods of research** are analytical, critical and interdisciplinary approach, logical and systematic analysis of the problems. **The main results** of the research are the use of spatial rotation (spatial turn), which describes using the categories of "topos", "right", "space" and all other existing variety of social, intercultural, interpersonal relations. One of the new areas of space research is performativistic theory of space (or performative space), which is not spread in the humanities. The definition of space as a chain of relationships allows us to consider the concept of Foucault's heterotopiya as performative approach. **Scientific novelty** of research results is opening of opportunities of philosophical analysis of fashion as performative space (including Foucault's concept). **Conclusions and specific proposals of the author.** In the concept of Foucault's heterotopiya primordial origin and existence of space there are not geographical features and architectural buildings, but social and interpersonal inter-action that contributes to individual physical space for the realization of these relations. Praxeology of individuals should be non-standard and "flip" the existing format of relations in society. This process is possible by the following principles: association of individuals in the group; polyfunctionality; the existence of several spaces in one place; heterochrony; ambivalence (closed/open); creating illusions. Social and philosophical analysis of the performative aspect of the concept "heterotopiya" contributes to the enrichment of theoretical basis of the research of social space and the space of fashion, and will open new prospects for research of this issue.

Key words: heterotopiya, utopia, "mirror", spatial change, performative approach, space of fashion, social formations.

Одержано редакцією 02.04.2016

Прийнято до публікації 30.06.2016